

Durmuş Hocaoğlu

Linguistik Domino: II

Yeniçağ, “Analiz” ., 29 Eylül 2006, Cuma., s.09
“Analiz” Sıra No: 449; 2006-111; Eylül-13

YENİÇAĞ

Rusya’da Sovyet İhtilâli esnâsında etkin olan hareketlerden Aleksandr Bogdanov’un başını çetkiği Proletkült akımı, bütün sosyal düzenin proleterya hâkimiyetine göre düzenleneceği noktasından hareketle, kültürün de aynı şekilde sil baştan proleterya sistemine göre inşâ edilmesini öngörmekteydi ve tabiatıyla buna dil de dâhildi. Bu aşırı iddiaya, önce destek veren Lenin sonra desteğini çekti ve akım 1923’te bitti; ancak te’sirleri devam etti ve bu defa Stalin o te’sirlere karşı mücadele etti. Kendisi aslen Gürcistanlı bir Yahûdi olmasına mukabil, Rus kültürüne ve diline sadâkatle bağlı olan ve Proletkültçülerin, Rus dilini tasfiye etmeleri durumunda nasıl bir felâketle karşılaşılacağına fevkalâde şuûrunda olan Stalin’in bu maksatla kaleme almış olduğu eser, bu bakımdan çok dikkat çekicidir. Kitabında kendisinin bir dilbilimci olmadığını belirterek konuyu Marksist felsefenin temel esasları çerçevesinde ele alan Stalin, Marksizm’in öngördüğü üzere, bütün varlığın temel kanunu olan Diyalektik’in, dil konusunda geçerli olmadığını dahi söyleyecek kadar radikal bir muhafazakârlık arzetmiş; dil’in, kendi tabii mecrâsında geliştiğini, hiçbir içtimâî devrimle alâkasının bulunmadığını, bu itibarla Marksitlerin ayrı bir dili, burjuvaların ayrı bir dili olamayacağını vurgulamıştır. Burada, sâdece basit ama çok anlamlı olan şu cümlesini aktarmanın kâfi geleceği kanaatindeyim: *“Herkesin bildiği gibi, Rus dili bugün nasıl Rus toplununun sosyalist düzenine ve sosyalist kültürüne hizmet ediyorsa, Ekim Devriminden önce de Rus kapitalizmine ve Rus burjuva kültürüne hizmet etmiştir.”* [*]

İşte, Türkiye’de, dilde, aslında haklı gerekçeleri de bulunan mâsûm sâdeleştirme ile başlayıp git-gide kontrolden çıkan, tasfiyeceliğe ve hattâ uydurmacılığa kadar uzanan gelişmeler, Stalin’in Rus dili için korktuğu şeyin benzerinin Türk dilinin ve kültürünün başına gelmesine sebebiyet vermiş; dilimizde vuku’ bulan tahribat, kültür ve düşünce hayatımızın hemen birçok sâhasına sirâyet eden ardışık dalgalar şeklinde ilerleyen bir domino etkisi yaratmıştır. Bu domino etkisinin teferruâtına burada girmeyi düşünüyorum değilim; sâdece birkaç basit misâl ile yetineceğim.

Dil hazînemiz (vokabüleri) kabûl edilemez derecede zayıflamıştır; söz gelimi, Redhouse Lûgatı’nın müellifi James Redhouse’ın (1811-1892), kendi zamânında İngilizce’ye denk addettiği Türkçe’nin kelime hazînesi bugün aynı dil ile kıyas dahi edilemeyecek bir hâle düşmüştür. Bunun yanında, kelime fukaralaşması, edebiyatımızı sarsmıştır ki bu dil ile büyük edip yetişmesi muhâl olur olmuştur. Öyle ki; günümüzde bir müellifin kullandığı kelime adedinin vasatı ‘ikibin’i geçmesi ve hele bir de bunların içinde ‘eski’ kelimelerin de bulunması durumunda, okuyucularda anlama güçlükleri başgöstermektedir. Cumhuriyet döneminin en fazla kelime kullanan romancılarından Peyami Safa’nın 4.400 kelimesine karşılık, Victor Hugo’nun 32.000, Puşkin’in 21.000

kelime kullanmış olduğunu hâtırlatmak ve bir de günümüzün yerden pıtrak gibi biten romancılarını düşünmek bile maksadı îzaha yeter sanırım: Bu dilden, Hugo da çıkmaz, Puşkin de; çıkacak olanlar, çıkmış olanlardır. Bunun yanında, deprem sarsıntısı geçiren Türkçe'nin kendi mazîsi ile bağı kopma noktasına gelmiş; millî hâfıza yaralanmıştır. Bugün vasat bir eğitimden geçen her Fransız'ın Descartes'ı, her İngiliz'in Shakeaspear'i sadeleştirmeden okuyabilmesine karşılık, onların çağdaşı bir Türk'ü okumak, artık husûsî bir müktesebât gerektiren bir ihtisas hâlini almışsa, bu bir fâciadır. Kezâ, mûsıkımız de aynı elîm vaziyettedir: Bu kültür vasatından, bir Hacı Ârif Beğ veya Münir Nureddin Beğ nasıl yetişebilir?

Kültür ve medeniyet dil ile kurulur; dil ise dünyâmızın sınırlarıdır: Dili zayıf olanların düşünceleri de zayıftır, kültürleri de, medeniyetleri de. Arz üzerinde elyevm konuşulan dil sayısının yedibin civârında olmasına mukabil medeniyet sayısının niçin iki elin parmaklarını bile bulmadığını düşünürsek, karşımıza çıkan belirleyici sebeplerden birisi dil olacaktır; bu da mı birşeyler anlatmağa kifâyet etmez?

[*] J. V. Stalin., *Marksizm Ve Dil Üzerine.*, Çev.: Celal Üster., Koral Yay., İst., 1976, s.12

